بیرخستنەوەیەك لە چۆنێتی دەستنوێژ و نوێژی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)

نووسینی

شێخ علي حسن علي عبد الحميد

وەرگێڕانی

ماموٚستا عدنان بارام

پێشەکی نووسەر :

شوکر و ستایشی بێ پایان بۆ پەروەردگاری هەموو جیهان ، و دروود و سەلامیش لە سەر سەروەری پێغەمبەران بێت ﷺ ، و ئەهل و بەیت و یار و یاوەرانی بەگشتی ، پاش ئەوەش :

برای موسڵمان : خوای پەروەردگار من و تۆش چاو ڕۆشنکات لە ئایینە پیرۆزەکەی ، ئەمەی کە لە بەردەستت دایە بیرخستنەوەیەکی فیقهی‌یە ، کورتەیەکە سەبارەت بە چۆنێتی دەستنوێژ و نوێژی پێغەمبەر ﷺ ، پێویستت پێ‌ی دەبێت لە ژیانی ڕۆژانەت دا ، بێ ئەویش ناتکرێت ، ئەو شتانەم تێدا کۆکردوونەتەوە کە بەڵگەی (صحیح) یان لە سەرە ، بەشێوە یەکی ئاسان وسووك ، بە شێوەیەك تێگەیشتن لێ‌ی ئاسان بێت بۆ موسڵمانان بەگشتی ، هەوڵی ئەوەش دەدەم دووربم لە هێنانەوەی بەڵگەکان بە کەمی نەبێت : لەو بابەتانە نەبێت کە زانایان تیایدا بۆچونی جیاوازیان هەیە ، چونکە هێنانەوەی بەڵگەکان هۆکاری دریژبوونەوەی بابەتەکەن ، ئەوەش پێچەوانەیە لە گەڵ ئەم کورتە خنجیلانەیە ، بەڵام بابەتەکانی تری نووسراوەکەم ـ مەبەستم : ئەو بابەتانەی کە زانایان تیایدا جیاوازیەکی وایان نی‌یە ـ بە لگەکانیان ناهێنمەوە ، لە بەر ڕوون و ئاشکراییان ، و کەمی خیلاف تیایان دا ، جا بەپشتیوانی خوای پەروەردگار دەڵێم :

﴿ دەستنوێژ ﴾

1 ـ دەستنوێژ بریتیـیە : لـە بـەکار هێنـانی ئـاوی پـاك بەسـەر چەند ئەندامێکی دیاری کراودا ، کە خوای پەروەردگار دیاری کـردوون ، و پێغەمبـەری خـواش ﷺ بـۆی ڕوون کردووینەتـەوە ، خـوای پـەروەردگار فەرموویـەتی : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلاةِ فاغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُواْ بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَينِ ﴾ (1) .

واتـە : ئەی بڕواداران ئەگەر هەستان بۆ نوێـژ ، ئـەوا ڕوومـەتتان بشوەن لەگەڵ هـەردوو دەسـتان تـاکو ئانیشـکەکانتان ، و دەسـتیش بهێنن بەسەرتاندا ، و قاچەکانیشتان تاکو قاپەڕەقەتان بشوەن .

وە پێغەمبەری خواش ﷺ فەرموویـەتی : " لا تُقبل صـلاةُ أحدِكـم إذا أحـدث حتى يتوضأ " (2) .

واتـە : نوێـژی هـیچ یـەکێك لـە ئێـوە درووسـت نیـیە ، ئەگـەر دەستنوێژەکەی بـەتاڵ بـووەوە ، تـاکو جـارێکی تـر دەسـتنوێژەکەی نەشواتەوە .

---

(1) سورة المائدة : 6 .

(2) متفق علية .

2 ـ **موسڵمانی بەڕێز** : ئەگەر هەستای بۆ دەستنوێژ شوشتن ئەوا نیازی ئەو کارە لە دڵتدا بهێنە ، بێئەوەی بە زمان بیڵێیت ، لە بەر نەهاتن و وارد نەبوونی بەڵگە لە پێغەمبەرەوە ﷺ لە سەر ئەو کارە ، پاشان ناوی خوا بهێنەو بڵێ : (بسم الله) ، لەبەر ئەو فەرموودەیەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ تیایدا فەرموویەتی : " لا وضوء لمن لم يذكر اسم الله عليه " [3] .

واتە : دەستنوێژەکەی تەواو نییە ئەو کەسەی کە (بسم الله) نەکات لە سەرەتای دا

3 ـ پاشان هەردوو دەستت سێجار بشوە ، و پاش ئەوەش سێجار ئاو بدە بە دەمتدا (المضمضة) [4] ، پاشان سێجار ئاو بە لووتتدا بدە (الإستنشاق) [5] و هەڵیشی مژە ، ئەم کردارەش بەدەستی ڕاست دەبێت ، و لە هەموو جارێکیش دا هنگی بکەوە (الإستنثار) [6] ، کە ئەمەشیان بەدەستی چەپ ئەنجام دەدرێت ، هەموو ئەمانەش لە پێغەمبەری خواوە ﷺ واردن وسەلمێنراون .

---

(3) صحيح الجامع : 7444 .

(4) (المضمضة) : بریتییە لە شوشتنی دەم وتێوەردانی ئاو تیایدا .

(5) (الاستنشاق) : گەیاندنی ئاوە بۆ ناوەوەی لووت ، لە گەڵ هەڵمژینی بۆ سەرەوەی .

(6) (الإستنثار) : بریتییە لە دەرکردنەوەی ئاوی ناو لووت دوای هەڵمژینی .

4 ـ پاشان ڕوومەتت سێ‌جار بشوە ، سوننەتیشە بۆ پیاوان بەهۆی پەنجەکانیانەوە ئاو بکەن بەناو ڕیشیاندا (التخليل) (7) ، پاشان سێ‌جار هەردوو دەستت تا ئانشکەکانت بشوە .

5 ـ پاشان جارێك هەردوو دەستت بە سەر هەموو سەرتدا بهێنە ، لە بەر ئەو ئایەتە پیرۆزەی کە خوای پەروەردگار تیایدا فەرموویەتی : ﴿ وَامْسَحُواْ بِرُؤُوسِكُمْ ﴾ ، پێغەمبەری خواش ﷺ چۆنێتی ئەم دەست بە سەردا هێنانەی بۆ ڕوون کردووینەتەوە ، هەروەکو چۆن (عبدالله) ی کوڕی (زيد) ﷺ لێ یەوە بۆی گێڕاوینەتەوە : " أن النبيَّ ﷺ مسح رأسهُ بيديه فأقبل بهما و أدبر ، بدأ بِمُقدَّم رأسه ثم ذهب بهما إلى قفاه ، ثمَّ ردَّهما إلى المكان الذي بدأ منه " (8) .

واتە : پێغەمبەری خوا ﷺ کە دەستی هێنا بە سەریدا لە پێشەوە دەستی پێکرد تاکو کۆتایی ، واتە لە پێشەوەی سەری دەستی پێکرد تاکو گەیاندنی بە پشتی سەری ، پاشان گەڕاندنیەوە بۆ ئەو شوێنەی کە لێیەوە دەستی پێکردبوون .

6 ـ پاشان دەست بهێنە بەگوێکانت دا ، حوکمەکەشیان هەمان حوکمی سەرە ، چونکە بەشێکن لێی ،

---

(7) (التخليل) : بریتی‌یە لە گەیاندنی ئاو بۆ بنەوەی ڕیش .

(8) متفق عليه .

لە پێغەمبەری خواوە ﷺ وارد و سەلمێنراوە کە فەرموویەتی : " الأُذنـــان من الرأس " (9) .

واتە : گوێکان بەشێکن لە سەر .

7 ـ پاشان هەردوو پێت سێجار بشووە ، سوننەتیشە پەنجە تووتەی دەستی چەپت بخەیتە ناو پەنجەکانی پێتەوە لەکاتی شووشتنیادا (التدليك) ، چونکە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ وارد و سەلمێنراوە کە ئەو کارەی ئەنجام دابێ .

8 ـ ئا بەم شێوەیە هەمووی بە تەرتیب (الترتيب) و یەك لەدوای یەك پێکەوە (الموالاة) ئەنجام دەدەیت ، و (الموالاة) تیش بریتی‌یە لە : بەدوای یەکدا شووشتنی ئەندامەکانی دەستنوێژ بێ‌ئەوەی ماوەیەکی فراوانیان بکەوێتە نێوان شووشتنی ئەندامێك لە گەڵ ئەندامەکەی تردا ، سوننەتیش وایە لە هەمووئەمانەدا بە ئەندامی ڕاستە دەست پێبکەیت ، لەبەر ئەو فەرموودەیەی کە دایکە (عائشة) ـ ڕەزای خوای لێ بێت ـ بۆمان دوگێڕێتەوە : " كان رسول الله ﷺ يحب التيامن في تنعله ، و ترجله ، وطهوره ، وفي شأنه كُلِّه " (10) .

---

(9) صحيح الجامع : 2762 .

(10) متفق عليه .

واتە : پێغەمبەری خوا ﷺ حەزی لە ڕاستە بوو ، لە پێڵاوکردنە پێ ، و لە پرچ داهێنان ، و لە خۆپاکردنەوەکانی ، و لە هەموو کردارێکدا .

9 ـ سوننەتیش وایە ئاو کەم بەکار بهێنریت ، و زیاد ڕەوی تێدا نەکرێت ، ئەنجام دانی کردارەکانی دەستنوێژ یەکجار یەکجار ، و دووجار دووجار ، و سێجار سێجاریش لە پێغەمبەری خواوە ﷺ وارد و سەلمێنراون [11] .

10 ـ **موسڵمانی بەڕێز** : سوننەتیش وایە ـ دوای تەواو کردنی دەستنوێژەکەت ـ ئەم زیکرە بڵێیت : " أَشْهَدُ أن لا إلـه إلا الله ، وأنَّ محمداً عبدُ الله و رسوله ، ثم تصلي ركعتين ، دون أن تحدِّث بهما نفسك " [12] .

واتە : شایەتی دەدەم کە هیچ خوایەك نیيە شایستەی پەرستن بێت ئیللا (الله) نەبێت ، و هیچ کەسێکیش نیيە شایستەی شوین کەوتن بێت ئیللا پێغەمبەری خوا نەبێت ﷺ (محمد)یش بەندە و نێرراوی خوای پەروەردگارە ، پاشان دوو ڕکات نوێژ دەکات ، کە نوێژی دەست نوێژی پێدەووترێت . وە لە سوننەتدا چەندەها زیکری تری پاش دەستنوێژ لە پێغەمبەری خواوە ﷺ واردن .

( ) رواه البخاري .

( ) رواه مسلم : .

﴿ نـــــوێژ ﴾

1 ـ نوێژگـەر ڕوو لـە قیبلـە دەكـات ـ كـە كەعبـەی پـیرۆزە ـ بەوەستانەوە ، بەهەموو لەشیەوە لـە هـەر كوێیـەك بێـت (1) ، لـە گەڵ بوونی نیەتی كردنی ئەو نوێژەی كـە ئەیـەوێ ئـەنجامی بـدات لـە دڵدا، لەو ڕووی حوكمەوە : ئایا نوێژەكـە فـەرزە یـان سـوننەتە ، لـە ڕووی كاتیشەوە : ئایا نوێژەكە نوێژی بەیانیانە ، یان نوێژی نیوەڕۆیە ، یان نوێژەكانی ترە ، ناشبێ نیەتەكەی بـە زمـان بڵێـت لـە بـەر وارد نەبوون ونەسەلماندنی ئەو كردارە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ ، لە گـەڵ دانانی سوترەیەك لە پێشیدا (2) ، بەتاك نوێژەكـەی ئـەنجام بـدات یان پێش نوێژ بێت بۆ كەسانی تـر (واتـە : إمـــام) لـەم كردارەشـی شوێن كەوتەی ووتەی پێغەمبەری خوا دەبێت ﷺ كە فەرموویەتی : " لا تصل إلا إلى سترة ، ولا تدع أحداً يمر بين يديك ... " (3) .

واتـە : نوێژ مەكە ئـیللا ڕووەو سـوترەیەك نـەبێت ، ڕێگـەش بـە كەس مەدە بە بەردەستتدا تێپەر ببێت ... .

( ) جگە لە كاتی ترس و نەخۆشیدا بە پێی توانا دەبێت .

( ) سوترە : شـتێكە نوێژگـەر لـە پـێش خۆیـدا دایـدەنات ، لـە دووری ڕێـڕەوی شەكێك ، لە شوێنی سوژدەكەیەوە .

( ) رواه ابن خزيمة بسند جيد .

2 ـ پاشان تەكبیرەی ئیحرام دادەبەستێت بەوەی كە دەڵێت : (الله أكبر) ، لە گەڵ تێڕوانینی بۆ شوێنی سوژدەكەی ، لە كاتی ووتنی تەكبیرەی ئیحرام هەردوو دەستی بەرزدەكاتەوە تاكو ئاستی شانەكانی ، یان تاكو ئاستی گوێكانی ، هەردوو شێوەكەش وارد و سەلمێنراوە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ ، پاشان دەستە ڕاستی لە سەر دەستە چەپی لە سەر سنگی دادەنێت ، هەر وەكو چۆن لەو فەرموودەیەدا واردبووە كە (أبو دود و ا بن خزيمة وأحمد) بە سەنەدێكی (صحيح) دەیگێڕنەوە ، ئەو فەرموودەیەش كە پێچەوانەی ئەم فەرموودەیە بێت ئەوا (صحيح) نییە .

3 ـ پێویستیشە لە سەر نوێژگەر بیری لەلای نوێژەكەی بێت (واتە : خشوعی هەبێت) چاوەكانیشی بەئاسماندا نەگێڕێت ، و بە لای ڕاست و چەپدا چاو نەگێڕێت ، لە بەر نەهی كردنی پێغەمبەری خوا ﷺ لەهەموو ئەمانە .

4 ـ پاشان نوێژەكەی دەست پێدەكات بە یەكێك لەو زیكرانەی كە واردن لە پێغەمبەری خواوە ﷺ لەوانەش پێغەمبەری خوا ﷺ دەیفەرموو : " سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك ، وتعالى جَدُّك ، ولا إله غيرك " ، یان هەر زیكرێكی تر جگە لەم زیكرە .

5 ـ پاشـان پـەنا دەگرێـت بـە خـوای پـەروەردگار لـە خراپـەی شەیتانی دەرکراو لـە ڕەحمـەتی خـوا ، و پاشـان دەڵێـت : (بسـم الله الرحمن الرحیم) ، سوننەتیشە بە بێ دەنگی (بسم الله) بکات لـەو نوێژانەی کـە دەنگیـان تیـادا بـەرز دەکرێتـەوە ، چـونکە فـەرموودە(صحیح) ەکان ئەوەمان بۆ دەسەلمێنن لە پێغەمبـەری خـواوە ﷺ ، و هاوەڵە بەرێزەکانی ـ ڕەزای خوا لە هەموویان بێت ـ .

6 ـ پاشان سورەتی ﴿ الفاتحة ﴾ بەتـەواوی دەخوێنیتـەوە ـ کـە (بسم الله) ش ئایەتێکە لێ ی ـ ، سوننەتیش وایە ئایەت ئایەت جیا لـە یەك بیانخوێنێ ، بەشێوەیەك لە کۆتایی هەموو ئایەتێك بوەستێ (4)

7 ـ پاشـان ئەوەنـدەی کـە لـە توانایدایـە لـە گـەڵ سـورەتی ﴿ الفاتحة ﴾ دا قورئـانی پـیرۆز دەخوێنێتـەوە ، سـوننەتیش وایـە لـە ڕکاتی یەکەمدا زیاتر درێژی بکـاتەوە تاکو ڕکاتی دووەم

8 ـ ڕێ پێ دراویشە لـــە شەرعدا بـۆ ئەو کەسانەی کـە لـــە پشت پێشنوێژەوە نوێژ دەکـەن (واتـە : المقتدي و المـأموم) ئەگـەر پێشنوێژ خوێندنەکەی لە لا تێکەڵ بوو بۆی ڕاست بکاتـەوە ، یـان لـە کاتێکدا ئایەتەکانی لە لا تێکـەڵ دەبێـت ، چـونکە ئـەم کـردارە ڕووی

( ) رواه أبو داود بسند صحيح .

داوە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ لە گەڵ هاوەڵە بەڕێزەکانی - ڕەزای خوایان لێ بێت - (5) .

9 - کە نوێژگەر لە خوێندنەوەی قورئان دەبێتەوە ، ساتێکی کەم بێدەنگ دەبێت ، پاشان دوو دەستی بەرزدەکاتەوە ، و (الله أكبر) دەکات ، پاشان کڕنووش دەبات بەشێوەیەك تاکو لەشی لە جووڵە دەکەوێ ، و دەستەکانی لە سەر ئەژنۆکانی دادەنێت و لێیانی توووند دەکات ، لە گەڵ بڵاوکردنەوەی پەنجەکانی لە یەکتر وەکو ئەوەی بڵێی ئەژنۆکانی گرتبێ ، پشتیشی درێژ و پان دەکاتەوە ، و سەریشی لە ئاستی پشتی دادەنێت بەشێوەیەك نە نزمتری کردبێتەوە لە ئاستی پشتی نەش بەرزتری کردبێتەوە ، بەڵکو لە ئاستی پشتی دەیوەستێنێ .

10 - وە لە کڕنووشەکانیدا دەڵێت : (سبحان ربي العظيم) ، یان هەر زیکرێکی تر کە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ واردوو ، و سەلمێنراوبێت ، ئەوەش سێجار یان زیاتر ، وە ناشبێ نوێژگەر لە کڕنووش و سوژدەکانیدا قورئانی پیرۆز بخوێنێت .

11 - پاشان هەڵدەسیتەوە لە کڕنووشەکەی ، لە کاتی هەستانەوەکەشی دەڵێت : (سمع الله لمن حمد) لە گەڵ

( ) رواه أبو داود بسند صحيح .

بەرزکردنەوەی هەردوو دەستی ، کە ڕادەوەستێت و ڕێك دەبێتەوە ، دەڵێت : (ربنا و لك الحمد) ، یان هەر زیکرێکی تر کە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ واردوو،وسەلمێنراوبێت(6) .

12 ـ پاشان خۆی بەردەداتەوە بۆ سوژدە بردن ، بەشێوەیەك دەستەکانی پێش ئەژنۆکانی بخاتە سەر زەوی ، لە بەر ئەو فەرموودەیەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ تیایدا فەرموویەتی : " إذا سجد أحدكم فلا يبرك كما يبرك البعير،وليضع يديه قبل ركبتيه" (7)

واتە : ئەگەر هەریەك لە ئێوە سوژدەی برد ، با وەکو ووشتر نەکات ، بەڵکو دەستەکانی پێش ئەژنۆکانی بخاتە سەر زەوی .

ئەو فەرموودانەش کە پێچەوانەی ئەمەبن (ضعيف) ن و کاریان پێ‌ناکرێت .

13 ـ پاشان سوژدە دەبات ، و متمانە دەکاتە سەر ناو لەپەکانی بە کراوەیی ، و لە گەڵ بەیەکەوە لکاندنی پەنجەکانی هەردوو دەستی ، و ڕووکردنیان لە قیبلە ، باڵەکانیشی نالکێنێت بە زەویەوە ، لەبەر بوونی نەهی لەو کردارە ، و نیوچاوان و لووتی لە زەوی جێگر دەکات لە گەڵ هەردوو چۆکەکانی ، لە گەڵ چەقاندنی

( ) هەندێکیان ووشەی (الشكر)ی بۆ زیاد دەکات کەچی هیچ بنەوایەکی نی‌یە .

( ) صحيح الجامع : .

پەنجەکانی بە زەوی دا ، و دەڵێت : (سبحان ربي الأعلـــى) سێ جار یان زیاتر .

14 ـ پاشان سەر بەرزدەکاتەوە و (الله أكبر) دەکات ، تاکو جەستەی لە جووڵە دەکەوێت ، پێی ڕاستی ڕادەخات و لە سەری دادەنیشێت ، پێی چەپیش بە زەویدا دەچەقێنێت ، لەم دانیشتنەشی دەڵێت : (ربِّ اغفر لي) و دووبارەشی دەکاتەوە .

15 ـ پاشان جارێکی تر (الله أكبر) دەکات و دەچێتە سوژدەی دووەمەوە ، هەموو ئەو شتانەش تیایدا دووبارە دەکاتەوە کە لە سوژدەی یەکەمدا کردوویەتی .

16 ـ پاشان دانیشتنێکی کەم دادەنیشێ کە پێی دەوترێت (جلسة الإستراحة) ، دوای ئەوە هەڵدەسێتەوە بە متمانە کردنی لە سەر دەستەکانی کە بەستراون وەکو دەستەکانی هەویر شێل ، ئەوەش پێچەوانەی ئەوەبێت ، سەنەدی هیچیان (صحیح) نی یە .

17 ـ لە ڕکاتی دووەمیشدا هەموو ئەوانە ئەنجام دەدات کە لە ڕکاتی یەکەمدا ئەنجامی دابوو ، بەڵام زیکری دەست پێکردنی نوێژ دووبارە ناکاتەوە .

18 ـ کە لە ڕکاتی دووەم دەبێتەوە ، بەو شێوە دادەنیشێت کە لە خاڵی (14)دا ڕوون کراوەتەوە ، کە پێی دەوترێت (الإفتراش) ، و دەستی ڕاستی لە سەر ڕان و ئەژنۆی ڕاستی دادنێت ،

دەستی چەپیشی دەكاتەوەو لە سەر ڕان و ئەژنۆی چەپی دادەنێت ، پەنجەكانی دەستی ڕاستی دەبەستێت ، و پەنجە گەورەشی لە سەر پەنجەی ناوەڕاستی(واتە : پەنجەی هەڵمەقووتە) دادەنێت ، و پەنجەی شایەتومانی ڕوو دەكات لە قیبلەو چاویشی تێ دەبڕێت ، و دەیجولێنێتەوە پێی دەپاڕێتەوە لە سەرەتای تەحیات خوێندنەكەی تاكو كۆتایی ، لە بەر جێگر بوون ، و واردبوونی ئەم كردارە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ ، هەروەكو چۆن (وائل) ی كوڕی (حجر) رضي الله عنه بۆی گێڕاوینەتەوە ، فەرموودەكەشی (أبو داود و النسائي و أحمد) لێیەوە دەیگێڕنەوە ، و (ابن خزيمة و ابن حبان) و جگە لەمانیش بە (صحيح) ی دادەنێن ، ئەوەش پێچەوانەی ئەمە بێت ئەوا (شاذ)ە ، چونكە پێچەوانەی یەكێك لە گێڕەرەوەكانی هەمان فەرموودەیە ، وە پێچەوانە بوونەوەشە لە گەڵ كەسێكی ئەولاتر لە خۆی .

19 ـ تەحیاتەكەشی بە بێدەنگی دەخوێنێتەوە ، چەند شێوەیەكیشی هەیە لەوانە : " التحيات لله والصلوات و الطيبات ، السلام على النبي ورحمة الله وبركاته ، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين ، أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أن محمداً عبدُه ورسولُه " .

20 ـ پاشان صەڵاوات دەدات لە سەر پێغەمبەری خوا ﷺ بە یەكێك لەو شێوانەی كە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ وارد بووە ، لەوانەش : " اللهم صلِّ على محمد وعلى آل محمد ، وبارك على محمد

وعلى آل محمد ، كما صليت وباركت على إبراهيم وعلى آل إبـــراهيم ، إنك حميد مجيد" *.

22 ـ ئەگەر نوێژەکەی دوو ڕکاتی بوو ئەوا سەلام دەداتەوە ـ هەروەکو ئەوەی کە دێت ـ ئەگینا (الله أكبر) دەکات و هەڵدەستێتەوە بۆ ڕکاتی سێیەم و دەستەکانی بەرز دەکاتەوە ، لەم ڕکاتەو لە ڕکاتی چوارەمیش دا چی لە ڕکاتی دووەمدا ئەنجام داوە تیایاندا ئەنجامی دەدات ، پێویستیشە لە هەموو ڕکاتێکدا سورەتی (الفاتحة) بخوێنێت

23 ـ پاشان دادەنیشێت بۆ خوێندنەوەی تەحیاتی کۆتایی ، چیشی لە تەحیاتی یەکەمدا ئەنجامدابێ لێرەشدا ئەنجامی دەدات ، بەڵام شێوەی دانیشتنەکەی بەشێوەی (التورُّك) دەبێت ، کەبریتی‌یە : لە دانانی پێی چەپی لە ژێر قاچی ڕاستی کە چەقاندوویەتی بە زەویدا ، پاشان تەحیات دەخوێنێت و صەڵاواتیش دەدات لە سەر پێغەمبەری خوا ﷺ ، بەو شێوەیەی کە لە خاڵی (18)ەو (19)ەو (20)دا ڕوونمانکردۆتەوە ، پاشان پەنا دەگرێت بە خوای پەروەردگار لە چوار شت ئەوەش بەم شێوەیە : " اللهم إني أعوذ بك

---

* ئەم صەڵاواتە یان هەر صەڵاواتێکی تر بخوێنە کە لە سوننەت دا هاتبێ ، وەك : " اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنك حميد مجيد اللهم بارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنك حميد مجيد " (وەرگێڕ) .

من عذاب جهنم ، ومن عذاب القبر ، و من فتنة المحيا والممات ، ومن شر فتنة المسيح الدَّجال " ، **پاشان هەردوعاو پاڕانەوەیەکی بەدڵبێ دەیکات**

24 ـ **پاشان سەلام دەداتەوە بۆ کۆتایی هێنان بە نوێژەکەی ، بە یەکێك لەم شێوانەی خوارەوە :**

(أ) (السلام عليكم ورحمة الله وبركاته) **بەلای ڕاستدا ، و**(السلام عليكم ورحمة الله) **بەلای چەپدا .**

(ب) **هەمان شێوەی یەکەم بە لابردنی** (وبركاته) **لە سەلامی یەکەم دا ، جگە لەم دوو شێوەیەش شێوەی تر وارده لە پێغەمبەری خواوە ﷺ .**

تێبینی : نوێژگەری بەڕێز : **ئەوە بزانە کە نوێژی پیاو و ژن هیچ جیاوازیەکیان لە نێواندا نیە ، لە بەرگشتێتی ئەو فەرموودەیەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ تیایدا فەرموویەتی :** " إنما النساء شقائق الرجال "[8] ، **واتە : ژنان هاوشان و برای پیاوانن .ئیللا مەگەر جیاوازیەك بە پێی فەرموودەی** (صحيح) **ی پێغەمبەری خوا بێت ﷺ (9) .**

( ) صحيح الجامع : .

[9] هیچ فەرموودەیەکیش نەهاتوە لەو فەرموودانەی کە سەبارەت بە چۆنێتی دەستنوێژ و نوێژی پێغەمبەری خوا ﷺ باسم کردوون بکرێت بە بەڵگە بۆ ئەو جیاکاریە ، بەڵکو هەندێك فەرموودە هاتوون لەو بارەیەوە ، بەڵام هەموو (ضعيف)ن ، و زانایانی فەرموودە و لێکۆڵەرەوان ئەوەیان ئاشکرا کردووە .

کۆتـایی :

بـرای موسڵمان :

هەر ئەوەندەم پێکرا سوننەت لـە سـوننەتەکان پێغەمبـەری خـوا ﷺ بخەمە ڕوو ، لە **چۆنێتی دەستنوێژ و نوێژەکەی** ، بـۆ ئـەوەی ڕوون بێـت لـە لای تۆی بەڕێز ، بۆئەوەی شێوەکەی لە مێشکتدا بێت ، هەر وەکـو ئـەوەی لە پێش چاوتدا بێت و بەچاوی خۆت ببینی ـ إن شاء الله ـ جا ئەگەر تۆ بـە شێوەیەکی نزیك لەم شێوەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ نوێژەکـەت ئـەنجامت دا ، ئەوا داواکارم لە خـوای پـەروەردگار نوێـژ وهـەموو کـردەوە چـاکەکانت لێ وەرگرێت ، چونکە بەو کردەوەت ئەو فەرموودەیەیی پێغەمبەری خـوات ﷺ بەجێهێناوە کە فەرموویەتی : " صَلُّوا كما رأيتموني أُصلي " [10] .

واتە : نوێژەکانتان ئەنجام بدەن هەر وەکو چـۆن منتـان بینیوەنوێـژ ئەنجامی دەدەم .

لـە نووسـینی : (أبو الحاث علي بن حســـن بـــن علـــي) ، لـە ڕۆژی پێنجەمی مانگی (صفر) ی خێر لە سـاڵی چـوارەم پـاش هـەزارو سـەد لـە کۆچی پێغەمبەر ﷺ ، لە (الزرقاء) لە (الأردن) .

لە وەرگێڕانی : باوکی عبدالله کەلاری ـ لـە سـاڵی 1425 لـە کۆچـی پێغەمبەری خـوا ﷺ لـە مەککـەوە بـۆ مەدینـە ، لـە (کـەلار ـ کوردسـتان ـ العراق) .

وآخر دعوانا أن الحمد لله ربِّ العالمين .

---

(10) رواه البخاري .